

noemen. Want de aard van het werk wordt niet alleen bepaald door wat men wenscht te bereiken, maar meer nog door den grondslag op welke men zich plaatst. En deze werd gezocht in de wijsbegeerte der oudheid nu eens in meer platoniseerende richting, dan weer met 'n sterk Aristotelischen inslag. Maar juist daarom staat op grond van de vroeger geleverde critiek a priori voor ons vast, dat de welgemeende poging aan de openbaring recht te doen wedervaren tot mislukking was gedoemd.

Dit beweren wil 'k dan wat de kentheorie betreft nader staven met een blik op den strijd over de realiteit der universalia, op de theorieën over het ontstaan der kennis, en eindelijk op de stellingen omtrent de verhouding van geloof en weten.

Wat de *universalia* betreft — al zal men Dempf moeten toegeven, dat de strijd op dit punt ontbrand historisch slechts 'n onderdeel uitmaakt van het verschil omtrent het substantiebegrip³⁹⁾, toch moet de bespreking daarvan hier voorop gaan, wijl ze op kentheoretisch gebied een der flagrantste bewijzen biedt voor de stelling, dat heel veel moeilijkheden van dezen tijd wortelen in het vertrouwen op de antieke wijsbegeerte, die zelf reeds verward, niet in staat bleek de nieuwgestelde vragen op een bevredigende wijze te beantwoorden. En wanneer de helderheid uitblijft ontstaat er strijd.

De verwarring in het Grieksche denken, reeds vroeger gesignaleerd, bestond in het verre van ondubbelzinnig gebruik van den term: algemeen. Men verstond daaronder zoowel de verhouding van een waarheid tot datgene waaromtrent ze gold als de herhaaldelijk voorkomende idente momenten in verschillende begrippen. Dat gold evenzeer Plato als Aristoteles. Bij de nadere bezinning op de grondstelling gaan deze twee echter uiteen. Bij Plato zijn algemeen de ideeën, die getypeerd worden door haar zelfstandigheid — opgevat als 'n los-zijn van de individueele dingen — en door haar hogere plaats in de orde van den pyramidebouw. Nu is het rijk der waarheid inderdaad zelfstandig in zooverre als ze door niets dan haar eigen karakter waarheid is. Los van het niet-logische mag ze echter nimmer worden gesteld: alle waarheid is waarheid omtrent iets. Wat nu de aprioriteit der waarheid betreft: het beeld der pyramide is, op gronden vroeger uiteengezet, geheel los te laten. Orde-theoretisch is echter 't *logische* inderdaad de onderste kring, waaruit het alleen te verklaren is dat al de zelfstandige wetssferen op het logische rusten en de analogie daarvan vertoonen. In zooverre is nu wel niet het logische, maar toch wel z'n analogie van universeele beteekenis, ook onafhankelijk van de kennis. En daar we de schepping der wetssferen kunnen vergelijken met het schrijven van een welgeordend boek waarin de latere hoofdstukken gebouwd zijn op den inhoud der vorige, mag hier zelfs geconcludeerd tot een aprioriteit in mente Dei. Alleen maar de volgelingen van Plato onderscheidden niet altijd scherp: Zoo verwarden ze het logische in den kosmos met den logos in het plan Gods, en bovendien het daaraan ontleend schema